

Facerea lumii și a omului. Sinteză de Teologie Dogmatică (Creation of the world and man. Synthesis of Dogmatic Theology)

PhD. Bugiulescu Marin

Scientific Researcher, Faculty of Theology and Sciences of Education of the
Valahia University of Târgoviște,
ROMANIA,

E-mail: m_bugiulescu@yahoo.com.

ABSTRACT

English Abstract: *This article presents the creation of the world and of man, and especially the relation between God and His creation. In the act of creation, God Shows His love for man. The man is the companion of God and the continuer of creation. This article presents the creation of man and alienation from God by sin and has the following themes: The image of God and man's relationship with God, Man's likeness to God. Man was created as being different from the angels and animals, Man's fall into sin and the consequences of sin. We can see the following aspects of the sin: origin, universality and consequences of original sin: alteration of the image of God, which means the darkening of the mind, weakening the will and hardening of feeling. The state of man as the slave of sin and of passions has a sole consequence: death.*

Romanian Abstract: *Acest articol prezintă crearea lumii și a omului, și mai ales relația dintre Dumnezeu și creație. În actul creației, Dumnezeu descoperă iubirea Lui față de om. Omul este partener al lui Dumnezeu și continuator al creației. Acest articol prezintă în continuare, crearea omului dar și înstrăinare de Dumnezeu prin căderea în păcat, tratând următoarele teme: Chipul lui Dumnezeu și relația omului cu Dumnezeu, Omul a fost creat ca fiind diferit de îngeri și animale, căderea omului în păcat consecințele păcatului. De asemenea următoarele aspecte ale păcatului: origine, universalitatea și consecințele păcatului strămoșesc: alterarea chipul lui Dumnezeu, ceea ce înseamnă întunecarea minții, slăbirea voinței și împitrirea sentimentelor, starea omului de rob al păcatului și patimilor are drept consecință: moartea.*

Keywords: creation, hardness, passions, likeness, image of God

Introducere

Sfânta Scriptură, de la primele versete ale cărții Facerii, revelează faptul că Dumnezeu e Creatorul lumii, atât celei văzute cât și celei nevăzute. „La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul” (Facere 1,1). Prin crearea lumii apare manifestată în istorie iubirea infinită a Tatălui către Fiul în Duhul Sfânt care seactualizează în mod concret în afara Sfintei Treimi (ad extra) prin actul de voință și iubire creatoare a Tatălui ceresc.

Lumea a fost gândită de Dumnezeu din veci. Sfatul cel veșnic al lui Dumnezeu, cuprinde în sine crearea lumii și a omului, însă nu dintr-o necesitate, ci numai din iubire pentru că: „la Domnul voința e în același timp și putere, așa că oricâte fapte au fost concepute de El a fi aduse la viață, toate au fost chemate la existență, așa cum au fost gândite; De aceea toate câte sunt în Dumnezeu sunt cugetate în același timp, stând la temelia creării tuturor fapturilor, atât Voința cât și înțelepciunea și puterea Domnului...”[1]. Din primul moment al actului creator al Lui Dumnezeu lumea este o dovadă a iubirii Lui revărsate în afara Ființei Sale Treimice.

1. Crearea lumii din nimic

Crearea lumii din nimic e rezultatul unui Creator Atotputernic, care nu e dependent de o materie pe care s-o prelucreze. Dintre argumentele scripturistice ce susțin facerea lumii din nimic amintim:

- Macabei 7,88: „Uită-te copile la cer și la pământ căutând și văzând toate cele ce sunt într-ansele, să cunoști ca din cele ce n-au fost le-a făcut pe ele Dumnezeu”
- Evrei 11,3: „Prin credința, înțelegem că s-au întemeiat veacurile, prin cuvântul lui Dumnezeu și toate cele ce se văd s-au făcut din nimic”.

Prin urmare conform revelației divine, lumea nu e o emanație din Ființa divină și nici nu e modelată dintr-o materie preexistentă, așa cum susținea Platon.

În concepția panteistă Dumnezeu se confundă cu lumea, divinitatea fiind, prin urmare, concepută în termeni impersonali. Dacă Dumnezeu nu e o existență personală, atunci nici omul creat nu are același statut de ființă personală, ci poate fi „ceva” care în urma unui șir de reîncarnări, va atinge nirvana - contopirea în Marele Tot, ca în concepțiile religioase asiatică. Acest fapt se opune pe de o parte oricărui efort omenesc de a se ridica la Dumnezeu (de vreme ce nevoit său voit omul se reîncarnează, pentru că în cele din urmă să atingă nirvana) iar pe de alta exclude libertate lui de vreme ce e predestinat la contopire cu universul.

De asemenea teoria preexistenței materiei care limitează atotputernicia lui Dumnezeu, este combătută de revelația divină. Dacă Dumnezeu ar fi avut nevoie de o materie din care să creeze, El nu este atotputernic și liber ci slab și limitat.

Acceptarea teoriilor materialist-dualiste în care primează existența a două principii (Dumnezeu și materia) e contradictorie și inadmisibilă, pentru că s-ar ajunge la o limitare reciprocă a celor două realități cu următoarele consecințe:

- Dumnezeu nu mai e infinit (supraspațial, supratemporal) și în consecință undeva s-ar sfârși Dumnezeu și ar începe materia
- materia ar fi absorbită de Dumnezeu sau ar emana din El (și atunci ne punem întrebarea de ce nu e lumea perfectă?)
- Dumnezeu ar fi circumscris de materie (adică materia l-ar limita și înghiți pe Dumnezeu, și, în consecință, Dumnezeu ar fi materie)

DAR pe baza gândirii logice cu argumente scripturistice Dumnezeu este :

- Ființă pură absolută - nu se confundă cu materia, care prin energiile harice necreate este transcendent și imanent
- Atotputernic - creează din nimic
- Supraspațial - nu poate așeza un infinit lângă Sine, căci l-ar limita
- Supratemporal - nu pot exista două realități din veșnicie, căci s-ar limita reciproc
- Liber- nesupus nici unei constrângeri sau necesități .

Biserica Ortodoxă afirmă atât transcendența lui Dumnezeu, cât și imanenta Să, argumentând că:

* Dumnezeu e transcendent după Ființa Să, așa încât nu se poate ajunge la a confunda pe Dumnezeu cu creația ca în panteism;

* Dumnezeu e imanent, coborându-Se în creație prin energiile Sale divine necreate, susținând-o din interior și conducând-o în calitate de Proniator spre scopul pentru care a fost adusă la existență: starea veșnică- împărăția cerească.

2. Raționalitatea creației

Potrivit credinței noastre, lumea și omul se află în starea de mișcare, de transfigurare pentru că tind spre o țintă desăvârșită pe care nu o au în ei. Faptul că se mișcă înseamnă că încă nu au ajuns la desăvârșire. Sfântul Atanasie cel Mare în „Cuvânt către elini”[2] scoate în evidență că datorită puterii de a se mișca, creația poate înainta spre țelul ei final:

desăvârșirea. Tot calitatea de a se putea mișca a făcut posibilă căderea în păcat. E esențială înțelegerea faptului că la origine lumea nu e imuabilă și statică, ci dinamică și vie.

În Apus, Origen, influențat de sistemele dualiste (materia și Dumnezeu), și de filosofia lui Platon (preexistența materiei), comite eroarea de a gândi o lume imuabilă și statică la origine (o lume eternă a intelectelor), ce a trecut spre existența diversificată și materială ca o consecință a păcatului. Schema lui Origen ar fi următoarea:

➤ STAREA de MIȘCARE, MIȘCAREA, CREAȚIA.

Aducerea la existență a lumii văzute nu e pentru Origen un „început” propriu-zis, ci doar manifestarea în timp a unei existențe eterne și statice.

Sfântul Maxim Mărturisitorul inversează triada origenistă făcând-o să arate astfel: CREAȚIE, MIȘCARE, STARE de STABILITATE. El afirma următoarele: „Începutul a toată mișcarea naturală e crearea ființelor puse în mișcare, iar începutul facerii ființelor care se mișcă e Dumnezeu în calitatea Lui de Creator. Starea de stabilitate e scopul mișcării naturale a ființelor create. Dumnezeu e începutul și sfârșitul a toată facerea și a toată mișcarea ființelor: de la El vin și către El se îndreaptă și în El își vor găsi odihna”[3]. După Sfântul Maxim Mărturisitorul existența reală a rațiunilor creației este exprimată în diversitatea lor ce se actualizează în unitate, unitate susținută în Hristos ca Logos: „...Rațiunea este multe rațiuni, și rațiunile cele multe sunt o Rațiune...”[4]; astfel bunătatea divină este infuzată prin har în rațiunea creației, dar cu toate acestea creația nu poate fi cu adevărat bună decât dacă rațiunile sale (logoi), care au preexistat ca gânduri sau voinți ale lui Dumnezeu, sunt stabilite în El și păstrează legătura cu Logos-ul creator. Așa cum arată Sfântul Maxim, faptele nu există decât ca potențe, iar existența lor actuală se face în timp, însă existența lor temporală nu este autonomă, ci teonomă, el numește pe cele din urmă, cele actualizate, *logos*, iar pe cele dintâi *noemă*, cele aflate în potență: „...paradoxal, faptele sunt una în Logos-ul cel Unu, care, însă este supraființial și mai presus de participare. Astfel rațiunile (logoi) nu sunt identice nici cu ființa lui Dumnezeu, nici cu existența lucrurilor din lumea creată ...”[5].

Mântuitorul Iisus Hristos spune: „Eu sunt Alfa și Omega, Începutul și Sfârșitul”(Apocalipsă 21,6). Adică lumea vine de la Dumnezeu, e opera Lui de Creator, are în ea imprimată mișcarea spre scopul ei –desăvârșirea, și se întoarce la Dumnezeu în calitate de „cer nou și pământ nou”(Apocalipsă 21,1). Așadar creația întregă e opera iubirii divine.

Sfânta Treime e structura supremei iubiri. Iubirea se manifestă plenar la nivelul Persoanelor Treimice. Dumnezeu nu creează lumea din necesitatea de a fi iubit sau pentru ca făptura să-L iubească și să-L slăvească, ci această e o consecință a faptului că omul îl descoperă pe Făcătorul a toate cele bune și nu are cum să nu-l iubească atunci când L-a descoperit.

Dumnezeu creează lumea din iubire pentru a Se bucura și alte fapte create de toate ale Sale, și în special omul care participa la atributele divine. Dumnezeu creează o lume în diversitate, dar și în unitate. Diversitatea exprima bogăția lui Dumnezeu de aceea: nimic nu se repetă, fiecare e unic. Unitatea arată că toate rațiunile din lume își au originea și se regăsesc în Rațiunea supremă: Logosul divin (Ioan 17: „Mă rog, Părinte, ca toți să fie Una”).

Ca motiv unic și suprem al facerii lumii prezentat în Sfânta Scriptură este bunătatea și iubirea lui Dumnezeu.

3. Interpretarea referatului biblic al facerii lumii

Referatul biblic nu propune o cronologie, ci o perspectivă concentrică funcțională, de aceea cartea facerii nu trebuie privită ca un manual de geologie sau cosmologie. Ordinea zilelor creației e logică, urmărind să afirme planul și implicarea directă a lui Dumnezeu în aducerea la existență și în organizarea creației.

Sucesiunea zilelor indicate în Cartea Facerii capitolul 1, indică dezvoltarea în timp sau în istorie a creației, fiecare treaptă constituindu-se în premisa necesară celei următoare, fiecare zi fiind o etapă din procesul creației.

Lumea gândită de Dumnezeu, a fost făcută prin cuvânt din nimic. Dumnezeu poruncește prin Cuvântul, prin a cărui putere creează. La sfârșit, Creatorul- Dumnezeu evaluează opera Sa ca fiind „bună foarte” și „frumoasă”. Fiecare creație primește un nume, adică i se arată sensul și funcția. Expresia „și a fost seară și a fost dimineața” sugerează dinamica dezvoltării universului conform planului dumnezeiesc elaborat mai înainte de a fi lumea.

Ziua întâi a creației (Facere 1,2-5) prezintă întocmirea pământului „căci pământul era netocmit și gol și Duhul lui Dumnezeu se purtă pe deasupra apelor” (1, 2). În această primă zi ni se relatează cum Creatorul pune în lucrare planul său cel veșnic cu privire la lume, ea apare ca actualizare a gândirii Lui: „... (Dumnezeu) în timp ce gândește, creează, iar gândul se face lucru, realizându-se prin Cuvânt (Hristos) și desăvârșindu-se prin Duh...”[6]. Faptul că pământul era netocmit și gol, arată că era nevoie de un Creator înțelept care să-i dea frumusețe și strălucire ca reflectare a slavei Lui, care să înlăture adâncimea apei și goliciunea, să o umple cu bucuria Sa, adică Duhul Sfânt, de aceea: „... Duhul este fin ca apa, pentru că și apa e fină, Duhul peste ape hrănește apa..., (iar apa) pătrunde și hrănește pământul, îi dă puterea de germinare – așa cum arată Fericitul Augustin– Duhul peste ape nu se odihnește...”[7]. Prin El era purtată pe deasupra voința nestrăbătută a Tatălui care dă viață, așteptând lumina. Sfântul Vasile cel Mare, redând acest citat în Hexameron-ul său zice că Duhul vivifica apele, sau făcea ca cele din starea latentă, potențiale să devină actuale. Sfântul Ioan Gură de Aur mărturisește de asemenea că în apă era prezentă: „o energie plină de viață; și nu era o simplă apă stătătoare și nemișcată, căci ceea ce e nemișcat este negreșit nefolositor”[8].

În acest *adânc de ape*, apare lumina (Facere 1, 3,4), apare ziua și noaptea.

3.a. Crearea lumii nevăzute

Dumnezeu a numit ziua ca sfârșit al nopții ca să fie o ordine și un șir în cele văzute. În legătură cu *lumina* ni se prezintă în întreagă Sfânta Scriptură, lumina nevăzută a îngerilor care locuiesc în cer, sau în cerul cerurilor, cum spune David. Crearea lumii nevăzute și implicit a îngerilor a avut loc înainte de crearea lumii văzute materiale. Sfânta Scriptură prin cuvintele: „La început a făcut Dumnezeu cerul...”(Facere 1,1) întâietatea în actele creației. Prin lumea cerească se înțelege crearea îngerilor, lumea nevăzută. Îngerii sunt ființe spirituale și netrupești în comparație cu firea noastră, ei îndeplinesc pururea voia lui Dumnezeu și se bucură veșnic de lumina Lui: „...Îngerul are o fire rațională, spirituală, liberă și schimbătoare... nu este nemuritor prin fire, ci prin har...”[9].

3.b. Crearea lumii văzute

În ziua a doua, Dumnezeu a făcut tărâșia, adică bolta cerească, despărțind apele cele de sus de cele de jos, prin care începe organizarea materiei.

În ziua a treia Dumnezeu a despărțit apele de uscat, făcând să apară oceanele, mările, fluviile și pământul cu tot felul de plante după felul lor. „Nu s-a apus despre apă că a făcut-o Dumnezeu; dar a spus că pământul era nevăzut... nu pentru că putea să-l acopere focul sau aerul – zice Sfântul Vasile cel Mare -, ci pentru că materia lichidă nu fusese încă la locul său... pământul, avea însă dureri de naștere ,pentru nașterea tuturor, datorită puterii pusă în el de Creator și aștepta doar timpul rânduit, ca, la porunca Lui, să scoată la lumină pe cele zămislite...”[10].

Ziua a patra a creației (Facere 1, 13 –19) prezintă facerea luminătorilor mari și mici (soare, lună stele), și așezarea lor pe tărâșia cerului, ca să lumineze pământul ziua și noaptea.

În ziua a cincia a creației, Dumnezeu a făcut viețuitoarele din apă și păsările din aer, fiecare după felul lor, binecuvântându-le spre creștere și înmulțire (Facere 1, 20 –23).

În ziua a șasea, Dumnezeu a făcut toate animalele mari, târâtoarele, fiarele sălbatice, animalele domestice, toate după felul lor, iar la urmă pe om (Facere 1, 24–31).

Sfinții Părinți prin învățătura lor au pus în evidență superioritatea omului față de celelalte creații pe care o rezumăm astfel:

- omul e creat după chipul lui Dumnezeu
- omul are o demitate împărătească: faptul că omul a fost adus la existență după ce toate celelalte au fost create, precum unui fiu de împărat îi sunt pregătite mai dinainte toate, pentru ca el să domnească peste ele.
- verticalitatea, omul e „ antropos ” , adică cel care privește de sus, spre Dumnezeu
- spiritualitatea lui, omul este o ființă psiho-fizică

Parte a întregului și sinteză în mic a lumii (microcosmos), de aceeași fire cu cele create, omul e însă chemat să le unifice pe toate în urcușul spre Dumnezeu. Omul nu poate fi conceput în afara naturii și nici natura fără om, căci lumea a fost făcută pentru om și omul pentru Dumnezeu.

ZIUA a VII – a, „Dumnezeu s-a odihnit”.

Odihna lui Dumnezeu nu presupune încetarea lucrării divine, ci doar faptul că Dumnezeu nu mai creează nimic. E un alt mod al prezenței active a lui Dumnezeu în lume. Dumnezeu se manifesta prin energiile Sale necreate ca Pantocrator al lumii. În plus nu se poate concepe absența lui Dumnezeu atunci când apare pe lume o nouă viață, căci Dumnezeu e prezent permanent în creația Să.

4. Lumea ca dar al Lui Dumnezeu pentru om

Crearea lumii este un act de iubire și voință ce se poate cunoaște numai prin credință, prin harul Duhului Sfânt, pentru că: „fără credință este cu neputință să fim bine plăcuți lui Dumnezeu”(Evrei 11,6).

Lumea ca act divin este concretizarea „sfatului cel veșnic” al lui Dumnezeu în timp și spațiu ce o prezintă ca o creație în stadiul de creație, însă nu în sensul evoluționist ci în sensul unei deveniri în înnoire, sau ca un lucru „bun foarte” ce tinde spre bunătatea absolută – Sfințenia.

Potrivit credinței creștine, lumea a fost creată de Dumnezeu ca dar pentru oameni. Față de darul primit omul devine responsabil și se poartă cu grijă, prețuind atât darul, cât și Dăruitorul. Cel mai mare dar pe care cineva îl poate face lui Dumnezeu e darul vieții sale însăși, dar nu prin anularea ei, ci prin jefă, asemenea lui Hristos. „Lumea apare pentru om ca un mijloc de creștere spirituală realizată prin relația de comuniune și iubire, lumea nu reprezintă pentru om un bun în sine la care trebuie să se oprească, ci „mediul” în care locuiește Dumnezeu, pentru ca omul să-L poată contempla în mod imediat. Rațiunea divină se revarsă în afara Ființei Sale creând lumea din iubire, căci rațiunea perfectă dacă rămâne închisă în sine nu poate manifesta iubirea, iar dacă nu poate, înseamnă că nu este perfectă” [11].

5. Referatul biblic al creării omului

a. Trupul

Referatul biblic relatează modul creării omului: „Luând Domnul Dumnezeu țărâna din pământ a făcut pe om și a suflat asupra lui suflare de viață și s-a făcut omul ființa vie”(Fac. 2,7). Trupul lui Adam, înainte de cădere, nu era un trup grosier, ci unul de lumină, asemenea Mântuitorului de după Înviere.

Părintele Dumitru Stăniloae definește trupul ca fiind și el rațiune divină plasticizată. În trupul omenesc, afirmă el, „raționalitatea plasticizată își atinge maxima complexitate”[12], iar această stare deplină o revelează trupul înviat, sfințit de Hristos prin jertfa Sa. Prin trup omul creat de Dumnezeu este o cunună a întregii creații, înrudit atât cu lumea materială cât și cu cea spirituală.

b. SUFLETUL

Sufletul e adus la existență odată cu trupul. Sufletul e imaterial, dar e o imaterialitate relativă, nu asemenea celei lui Dumnezeu și nici cele specifice îngerilor, pentru ca modul existenței angelice e netrupesc, în timp ce sufletul uman e prin rațiune, în trup. Sufletul și trupul alcătuiesc împreună firea umană, omul ca persoană.

Sufletul este nemuritor. Nemurirea sufletului e dată de participarea la Dumnezeu și motivată de dragostea Lui, dragoste ce a creat persoana umană pentru relația cu El în lume și-n veșnicie. În acest sens, Sfântul Maxim Mărturisitorul afirma că sufletul nu e nemuritor prin sine, ci e nemuritor numai întrucât Dumnezeu îl susține în existența prin energiile necreate.

Dihotomia structurii umane e o afirmație împotriva concepțiilor trihotomiste (Platon, Plotin, eretici apolinaristi) care împart omul în:

- Trup
- Suflet
- Spirit

În concepția Sfinților Părinți, sufletul omului e atât principiu de viață, cât și principiu noetic (rațional). Chipul divin din om se întemeiază pe întreaga natură umană, fiind datul natural care face ca sufletul rațional prin libertate, discernământ, voință și acțiune, să imprime în trup asemănarea Creatorului. Demnitatea persoanei umane rezultă tocmai din faptul că omul, prin chip, conduce și sfințește creația: „pentru că a fost făcut de Dumnezeu din bunătatea Lui, din suflet și trup, pentru ca sufletul rațional și mintal dat lui, fiind după chipul celui care l-a făcut pe el, prin dorință... să tindă... să se îndumnezeiască prin asemănare; iar prin grijă sufletul să se facă trupului ceea ce este Dumnezeu sufletului” [13]. Harul insuflat omului de către Dumnezeu prin „suflare de viață” face din sufletul biologic un suflet viu. „Suflarea de viață” îl face pe om capabil de dialog cu Dumnezeu, un dialog menit să dureze continuu. Sfântul Grigore de Nyssa fundamentează rudenția omului cu Dumnezeu, pe afinitatea realizată între chip și Model, pe părtășia omului la viața divină în care se bucură de infinitatea și luminarea simplității lui Dumnezeu.

Părtășia cu Dumnezeu, implică pe de o parte originea lui Dumnezeiască, dar și necesitatea ființială de a gusta din frumusețea și dragostea incomensurabilă a Creatorului, care realizează unirea desăvârșită cu umanitatea prin persoana Fiului întrupat. Chipul omului îi conferă un statut special împăratesc: „faptul că omul poartă în sine chipul celui care stăpânește peste toate făpturile, nu vrea să însemne altceva decât că de la început firea omului a fost destinată să fie regină...fiind astfel că un tablou viu, care are în comun cu modelul său atât vrednicia cât și numele... . Omul îmbrăcat în haina virtuții... se sprijină pe fericirea nemuririi fiind un adevărat împărat ca unul ce se aseamănă aidoma frumuseții modelului...”[14].

6. Crearea omului. Învățătura despre chip și asemănare în antropologia ortodoxă

Referatul biblic al facerii prezintă omul ca ființa făcută de Dumnezeu după chipul Său: „Și a zis Dumnezeu Să facem om după chipul și asemănarea Noastră... Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său” (Fac. 1, 26-27).

Părintele Dumitru Popescu afirmă în acest sens că de vreme ce omul e o icoană vie a lui Dumnezeu, existența lui reală nu e determinată de elementul creat din care e făcută icoană, ci de Arhetipul ei necreat. „A treia relatare a referatului biblic (Facere 2, 4-25), este mai puțin sistematică și cronologică și este centrată asupra omului. Omul apare în istorie, printr-un act expres al lui Dumnezeu, el este opera directă a divinității. La crearea sa participă întreaga Sfânta Treime: „Și a zis Dumnezeu Să Facem om după chipul și după asemănarea Noastră, ca să stăpânească peștii mării...și tot pământul (Facere 1, 27). Dintre toate făpturile, numai pe om îl creează Dumnezeu în mod special, el nu este rezultatul

poruncii divine, căci pământul nu era în stare să producă o ființă înzestrată cu rațiune, libertate, conștiință și voință, ci numai Dumnezeu, prin marea Sa putere și iubire, creându-l după chipul Slavei Sale, dându-i asemănarea la care trebuie să ajungă prin propria lucrare” [15].

Analizând textul scripturistic, observăm distincția dintre singular „și a zis” și pluralul „Să Facem”, om (singular) ,după chipul și asemănarea (singular) Noastră (plural); și ajungem la concluzia că omul este un reflex al chipului treimic, sau mai bine zis poartă în sine pecetea Celui ce e Chipul „Dumnezeului nevăzut” (Coloseni 1,15), fiind creat după chipul lui Hristos Întrupat. Dumnezeu cel unul în Ființă și întreit în Persoane (Să Facem), creează întreaga fire umană ca un om, arătând adevăratul ei sens și rațiunea ei, ce trebuie să trăiască în unitate, unitate primită prin unirea cu Hristos, Arhetipul după care a fost creat omul (Galateni 3,28 ;2,20).

Tradiția răsăriteană, încercând să definească adevărata fire a omului, pornește de la chipul lui Dumnezeu după care a fost creat omul. Primul capitol al *Epistolei către Coloseni* conține structurată această idee paulină: „Acesta este chipul lui Dumnezeu celui nevăzut, mai întâi născut din toată făptura. Pentru că întru El au fost făcute toate, cele din ceruri și cele de pe pământ, cele văzute și cele nevăzute, fie tronuri, fie domnii, fie începătorii, fie stăpânii. Toate s-au făcut prin El și pentru El. El este mai înainte de toate și toate prin El sunt așezate. Și El este capul trupului, al Bisericii, El este începutul, întâiul născut din morți ca să fie El cel dintâi dintre toate (Col. I, 15-18).

Chipul nu poate fi redus la vreo parte a ființei umane, cu toate că, uneori, se atribuie caracterul de chip al lui Dumnezeu demnității împărătești a omului, superiorității sale în lumea sensibilă (microcosmos= cel ce însemnează toate elementele creației); alteori, se vrea văzut în firea sa duhovnicească, în suflet, sau în partea principală și conducătoare a ființei sale, în minte (νοῦς), în rațiune (λογος) sau în libertatea omului ca facultate de a se determina din interior, de a decide asupra faptelor sale ; alteori chipul lui Dumnezeu e asimilat cu o calitate a sufletului –simplitatea, nemurirea, puterea de cunoaștere și participare la Dumnezeu.

7. Funcțiile chipului

Creat după chipul lui Dumnezeu, omul e o ființă personală ce tinde spre Arhetipul Său divin. Funcțiile persoanei sunt diverse și se pot rezuma la :

1. RAȚIUNE
2. VOINȚA
3. SENTIMENT

RAȚIUNEA e puterea cognitivă prin care omul se gândește pe sine, lumea înconjurătoare, sensul existenței. Sfântul Maxim Mărturisitorul distinge două nivele ale puterii cognitive:

- a) logosul (rațiunea propriu-zisă): are funcțiune analitică
- b) nousul (mintea): are funcție sintetică.

Rațiunea preia datele furnizate de simțuri și le procesează; cercetându-le, descriindu-le, le transmite minții care le înțelege (actul intelectual presupune raportarea acestor date la sensul lor; orice înțelegere are un rost, un sens).

În ceea ce privește VOINȚA, Sfântul Maxim Marturisitorul distinge între voința firii (cea fizică) și voința gnostică.

Voința firii e prin structura teocentrică și reprezintă voința de a exista.

Voința gnostică e liberă - libertatea.

Voința gnostică are două posibilități de activare: 1. poate urma pe cea fizică, orientându-se spre Dumnezeu; 2. i se poate opune, refuzând comuniunea cu Dumnezeu.

Sfântul Ioan Gură de Aur, prezintă pe omul creat după chipul lui Dumnezeu îmbrăcat în purpură de împărat, coroana creației, inel de legătură între imanent și transcendent: „

...omul e mai de cinste decât toate ființele create, pentru el au fost zidite toate...”[16], el fiind chipul Celui care stăpânește toate în libertate.

Căderea omului în păcat produce conflict între voința firii și cea gnomică, omul tinzând de cele mai multe ori către ceea ce e potrivit firii.

AFFECTIVITATEA e puterea de relație.

Omul e creat de Dumnezeu ca persoană. Acest lucru presupune că e deschis relației, comuniunii. Această putere a relației îl scoate pe om din individualismul propriu, deschizându-l comuniunii. În starea paradisiacă, puterea cognitivă a omului se activa teocentric. Omul știa că nu se poate cunoaște pe sine și nici lumea, decât în și perspectiva lui Dumnezeu. Această capacitate duhovnicească se manifesta pentru că omul era orientat spre Dumnezeu.

8. Omul în starea paradisiacă

În starea paradisiacă, omul trăia continuu epectasic, ieșind iubitor din sine spre Dumnezeu, spre celălalt (Eva), spre creație, dorind să fie cu toate și prin toate cu Dumnezeu.

Înrudirea omului cu Dumnezeu prin chip îl pune într-o legătură apropiată cu Arhetipul său, prin care se împărtășește de toată comuniunea divină. Faptul că Adam intra în relație directă cu Creatorul său, vorbea cu El, auzea glasul Lui (Facere 3, 8), arată starea de deplină funcționalitate a chipului, dacă el ar fi persistat în bine, înmulțirea să ar fi fost ca îngerilor și ar „ fi putut ajunge până la limita rânduită de voința Creatorului...Cel ce a chemat toate la viață și a fost în măsură să modeleze pe om cu totul în mod liber după un tipar sau calapod dumnezeiesc...”[17]. Așa cum mărturisesc Sfinții Părinți, înrudirea omului cu Dumnezeu este dată de partea spirituală, rațională din om, nu de partea materială: „ căci înrudirea cu Dumnezeu este firea rațională, care se poate sesiza numai cu mintea; iar lumea materială este cu totul depărtată de El, pentru că ea cade sub simțuri” [18]. Starea lui Adam, creată după chipul lui Dumnezeu, prin rațiune și libertate avea în sine nepătimirea, nestrăciunea, fiind pură, inocentă, fără grijă: „ nu pentru că ar fi fost incapabil de păcatui, ci pentru că nu avea în sine facultatea de a păcătui, ci mai mult libertatea voinței era imaculat[19].

Sfântul Maxim Mărturisitorul spune despre mintea - rațiunea lui Adam, că nu era pătrunsă de închipuire, ci chipul și asemănarea construiau un zid în jurul ei, neîngăduindu-i să se alipească de cele lipsite de rațiune. Astfel libertatea umană își exercită adevărata ei stare, mintea primului om fiind în stare de trezvie, căci el nu avea un gând duplicitar, cunoașterea era cea dată de har, căci trăia învăluit de har, tinzând în mod ființial spre asemănarea cu Dumnezeu în virtute. Dacă omul s-ar fi dăruit cu totul lui Dumnezeu, la rândul său și Dumnezeu s-ar fi dăruit omului, și ar fi avut prin har tot ce are Dumnezeu prin ființa Sa .

Starea lui Adam în rai, era o stare de pruncie, chipul fiind legat ființial de asemănare, spre care tinde a o realiza prin împărtășirea din pomul vieții, având de la început calea deschisă spre Dumnezeu, pe care trebuie să urce, mergând din slavă în slavă, centrându-și întreaga viață în contemplarea infinită a divinității.

Așadar calitatea de „chip al lui Dumnezeu” implica tensiunea omului spre îndumnezeire. Omul are o sete după modelul său absolut. El nu-și poate afla împlinirea decât că asemănarea maximală cu Dumnezeu. Dar asemănarea nu trebuie înțeleasă doar ca stare finală de îndumnezeire, ci reprezintă întreg drumul de dezvoltare a chipului prin voința omului în conlucrare cu harul divin.

9. Căderea omului în păcat

Omul s-a născut liber, având încă de la început puterea de a se supune sau nu voii lui Dumnezeu. Creatorul a rânduit ființelor înțelegătoare pe care le-a creat posibilitatea de a se mișca liber, pentru ca în felul acesta ele să-și dobândească un bun cu adevărat propriu, bun pe care să-l păstreze prin voință proprie. Dar nelucrarea și nepăsarea față de păstrarea binelui

a dus la căderea în rău pentru că răul nu este altceva decât lipsirea de bine. Așa se întâmplă că în măsura în care cineva se îndepărtează de bine, în aceeași măsură se apropie de rău.

În Cartea Facerii, păcatul este conceput ca *neascultare de Dumnezeu* (Fac. 2,16; 3,11), care se pedepsește în chip diferit (Fac. 4, 9-16;6, 5-7; 11-13).„A dat apoi Domnul Dumnezeu poruncă lui Adam și a zis: Din toți pomii din rai poți să mănânci, iar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci, căci, în ziua în care vei mânca din el vei muri” (Fac. 2, 16-17).

Omul primordial putea să nu moară, dar păcătuiind, a primit ca răsplată moartea sufletească și trupească: „Nu zicem că Adam a pierdut totul, că a murit și a dispărut. El a murit față de Dumnezeu, dar trăiește după firea să”[20].

Sfântul Maxim Mărturisitorul consideră că primul efect al păcatului este despărțirea dintre voia noastră gnomică (arbitrară) și voia lui Dumnezeu, ispitire a diavolului, „pe care șarpele cel gândit l-a introdus, înduplecând pe om prin înșelăciune să calce porunca dumnezeiască și să prețuiască cele vremelnice decât cele veșnice”[21].

Sfânta Scriptură prezintă ispitirea și căderea omului în păcat (Facere 3, 1 –24), mai întâi femeia gustând din pomul oprit, apoi și bărbatul; precum și izgonirea din Rai. Diavolul îi promite omului că va fi ca Dumnezeu, cunoscând binele și răul (Facere 3, 5). Prin păcat centrul de greutate stabilit în cele inteligibile, este mutat în cele sensibile. Gustarea din pomul oprit, trezește în trupul omului, simțurile și plăcerea (Facere 3,6), prin deschiderea ochilor, ce arată goliciunea primilor oameni.

Sfinții Părinți consideră că procesul psihologic de zămislire al păcatului este același realizându-se în mai multe etape sau momente[22]. Isihie Monahul numără patru: atacul, însoțirea, consimțirea, fapta sensibilă, iar Sfântul Ioan Damaschin șapte etape: atacul, însoțirea, patimă, lupta, robia, consimțirea, făptuirea.

10. Pomul cunoștinței binelui și răului

Esența răului constă în ruperea de existență de comuniunea cu Dumnezeu, căci răul este o stare potrivnică virtuții, pentru că exponenți lui s-au îndepărtat de Dumnezeu.

Forma de manifestare a răului îmbracă forma binelui, este travestită în bine, de aceea și rodul pomului oprit, provoacă plăcere ochiului și înduplecă pe femeie, care gustă și simte că e bun, însă în dedesubtul acestei plăceri se ascundea durerea.

Sfântul Grigore de Nyssa, vorbind despre pomul cunoștinței binelui și răului zice : „ pomul din care culegem o cunoaștere amestecată, face parte din numărul pomilor opriți. În schimb, rodul lui, al cărui apărător s-a făcut șarpele, e un amestec de contradicții, poate că din pricină că, potrivit firii sale, răul nu ni se oferă direct și pe față. Căci dacă într-adevăr, răul nu lasă urme atât de nenorocite, n-ar fi fost împodobit cu eticheta bună, pentru ca să trezească poftă în cei pe care i-a înșelat. Așa se face că, răul a fost înfățișat în chip învăluit, dar... ascundea, pieirea omului ... el poartă la arătare chipul binelui” [23].

Interpretarea pe care o dă Sfântul Maxim, celor doi pomi din rai, pune în evidență faptul că răul, o dată împroriat de firea umană, coboară atenția omului, spre cele materiale și sensibile: „întru-cât omul a venit în existență, alcătuit din suflet mintal și din trup înzestrat cu simțuri, după un prim înțeles, pomul vieții este mintea sufletului, în care își are scaun înțelepciunea, iar pomul cunoștinței binelui și răului este simțirea trupului, în care este vădit că-și are imboldul mișcarea irațională...” [24]. Omul, călcând porunca Creatorului, își pătează sufletul său curat, lucrând cele iraționale, fiind legat de plăcerea senzuală.

11. Urmările căderii în păcat

Gravitatea și urmările păcatului, se văd încă din prima clipă a călcării poruncii divine, care a însemnat și ruperea comuniunii cu Dumnezeu. Prin căderea în păcat primii oameni au cunoscut cele ce țin de partea trupească, materială: „ atunci li s-au deschis ochii la amândoi și au cunoscut că erau goi, și au cusut frunză de smochin și și-au făcut acoperăminte” (Facere 3,7).

O altă consecință directă a păcatului strămoșesc, o constituie schimbarea veșmântului luminos cu hainele sau tunicile de piele. Apoi a făcut Dumnezeu lui Adam și femeii lui îmbrăcăminte de piele și i-a îmbrăcat (Facere 3,21).

Hainele de piele, în concepția Sfinților părinți, reprezintă stricăciunea ce a îmbrăcat-o firea prin păcat, și i-a făcut pe primii oameni să simtă goliciunea și rușinea nespusă ce i-a cuprins, stricăciune prin care moartea a intrat în firea cea frumoasă împodobită.

Cea mai mare consecință a păcatului este moartea căci: „plata păcatului este moartea” (Rom. 6,23), pentru că prin păcat omul rupe relația cu izvorul vieții-Dumnezeu, pierzând harul dător de viață, și astfel primește stricăciunea ce alterează strălucirea chipului.

Toate aceste consecințe constituie aspectul material al păcatului strămoșesc. Păcatul adăugat la firea umană devine pentru om o a doua fire, de aceea este făcut cu multă ușurință, firea fiind aplecată spre păcat, spre cele ce o duc la pieire și non existență. Aspectul formal al păcatului strămoșesc și vina pentru păcat așează responsabilitatea umană în fața dreptății divine.

Transmiterea păcatului strămoșesc:

Problema transmiterii păcatului la urmașii lui Adam, constituie una din temele foarte controversate ale dezbaterilor teologice, fapt pentru care s-au elaborat mai multe teorii, mai mult sau mai puțin satisfăcătoare ca :

- teoria imputațiunii indirecte a păcatului original; ce se prezintă în firea umană împărtășită de urmașii lui Adam, ca dispoziție spre păcat, însă această teorie înlătură conștiința și libertatea umană.
- teoria imputațiunii externe; potrivit căreia urmașii lui Adam sunt vinovți prin simplul fapt că descind din el, însă este fără temei pentru că păcatul nu este numai imputat, ci este real și personal.
- teoria naturalistă; întemeiată pe textul de la (Romani 5,12), potrivit căreia Adam omul universal concentrează în sine întreaga natură omenească, din toate timpurile, însă nici această teorie nu poate fi acceptată deoarece, păcatul ține de persoana care ipostaziază firea, și deci responsabilitatea pentru el revine fiecărei persoane.
- teoria păcatului strămoșesc, că păcat al naturii; susține că vina este cuprinsă în natura moștenită, însă nici aceasta nu este întemeiată pentru că din punct de vedere moral responsabilitatea ține de conștiința și libertatea personală.
- teoria aligațiunii- inventează o hotărâre a Lui Dumnezeu prin care s-ar fi stabilit o legătură morală între păcatul lui Adam și voința urmașilor săi, însă nu este întemeiată deoarece contrazice libertatea proprie fiecărei persoane umane.

Transmiterea păcatului strămoșesc este legată de modul venirii în existență, a descendenților lui Adam. Căderea în păcat fiind cuprinsă în planul divin al creației, a îngăduit omului, un alt mod de a împărtăși chipul susținător de existență, adică nașterea.

12. Antropologia, scurtă descriere interconfesională

Biserica Romano-Catolică afirmă că păcatul original constă în pierderea drepturilor supranaturale ale dreptății originare, iar urmările lui sunt: disgrația și pedeapsa, depărtarea omului de Dumnezeu și moartea.

Prin căderea în păcat omul a pierdut darurile supraadăugate de Creator, acest lucru face ca natura umană de după păcat să rămână intactă, însă așa cum observă or ce minte sănătoasă opoziția dintre material și spiritual dovedește că natura umană poartă în sine alteritatea, care are drept consecință logică și ontologică- moartea.

Biserica Romano-Catolică consideră că în om chipul lui Dumnezeu după căderea în păcat nu s-a alterat, omul pierzând doar grația creată, firea sa fiind însă cea originală.

Protestantismul se află la polul opus catolicismului, după ei căderea omului în păcat este radicală și provoacă consecințe fatale. Chipul lui Dumnezeu în om după căderea în păcat este distrus total iar reabilitarea omului este opera preștiinței divine.

Concluzii

Crearea lumii este opera iubirii lui Dumnezeu, iar ca operă a iubirii ea nu poate fi concepută decât ca un „dar”, împărtășit celui pentru care a fost creată, adică omului. De la început marea Înțelepciune a Creatorului leagă rațiunea creației (modul ei de existență) de rațiunea umană, ceea ce face ca întreaga cosmologie să fie antropologică, iar antropologia cosmologică, realitate ce se manifestă teonomic, sau mai bine zis hristocentric, ea fiind o reflecție a Rațiunii Logosului Fiului lui Dumnezeu Întrupat. În mod firesc omul e dator să o iubească pentru că este darul lui Dumnezeu și să o cinstească deoarece e locul prezenței Lui, El fiind Creatorul, Proniatorul și Mântuitorul ei.

Referințe bibliografice:

- [1]. Sfântul Grigore de Nyssa, *Cuvânt apologetic la Hexaïmeron*, trad. Pr. Prof. T. Bodogae, în P.S.B. nr. 30, edit I.B.M. București 1998, p. 96
- [2]. Sfântul Atanasie cel Mare, *Despre întruparea Cuvântului*, II, 2 trad. Pr. Prof. D. Stăniloae în P.S.B. 15 edit. I.B.M. București 1987 p. 69-78
- [3]. Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua* trad. Pr. Prof. D. Stăniloae, în P.S.B. 80 edit. I.B.M. București 1983, p. 62; 83
- [4]. *Ibidem*, p. 84
- [5]. John Mayendorf, *Teologia bizantină*, trad. Pr. Prof. Dr. Alexandru I. Stan, Edit. I.B.M. București 1996, p. 179 - 180
- [6]. Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, II, 3, trad. Pr. D. Feciorul, edit. I.B.M. al B.O.R. București 2001, p. 52
- [7]. Fericitul Augustin, *Confesiones*, trad. Ion Barbu, ed. a II-a, edit. I.B.M. București 1994, p. 395
- [8]. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, I; III,1 trad. Pr. D. Feciorul în P.S.B. nr. 17, edit. I.B.M. București 1987 p. 94
- [9]. Sfântul Ioan Damaschin *op.cit.* II,3., p. 53
- [10]. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaïmeron* II, 3 trad. Pr. Prof. D. Feciorul în P.S.B. nr. 17 edit. I.B.M. al B.O.R. București 1986, p. 7-88
- [11]. Bugiulescu Marin, *Creația darul iubirii lui Dumnezeu, în revista „Biserica Ortodoxă”*, Anul IX, Nr.2, iulie-decembrie, Editată de Episcopia Alexandriei și Teleormanului 2007, p.171
- [12]. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996, p. 257
- [13]. Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, trad. Pr. D. Stăniloae în P.S.B. 80, I.B.M. al B.O.R., București 1983, p. 93
- [14]. Sfântul Grigore de Nyssa, *Despre facerea omului*, XI, trad. Pr. T. Bodogae în P.S.B. 30, I.B.M. București 1980, p. 22-23
- [15]. Bugiulescu Marin, *Creația darul iubirii lui Dumnezeu, în revista „Biserica Ortodoxă”*, Anul IX, Nr.2, iulie-decembrie, Editată de Episcopia Alexandriei și Teleormanului 2007, p. 176
- [16]. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, VIII, 2, trad. Pr. D. Feciorul în P.S.B. 21, I.B.M., București 1987 p. 100
- [17]. Sfântul Grigore de Nyssa, *Despre facerea omului*, XVII, trad. Pr. T. Bodogae în P.S.B. 30, I.B.M. București 1980, p. 52

- [18]. Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, XII,, 3 , trad. Pr. D. Feciorul , edit. I.B.M al B.O.R. București 2001p. 82
- [19]. *Ibidem*, p. 83
- [20]. Sf. Macarie Egipteanul, *Omilia a XII-a*, în „Scrieri (Omilii duhovnicești)”, trad. de Pr. Prof. Dr. Constantin Cornițescu. în P.S.B., vol.34, E.I.B.M. al B.O.R., București, 1992, p.142
- [21]. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Epistolele Sf. Maxim Mărturisitorul despre cele două firi ale lui Hristos și despre viața duhovnicească*, în „Scrieri”, partea a doua, trad., introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în P.S.B., vol. 82, E.I.B.M., București, 1990, p.146
- [22]. Pr. D. Stăniloae, *Ascetica și mistica*, I,5, I.B.M., București 2002, p. 114
- [23]. Sfântul Grigore de Nyssa, *Despre Facerea omului*, XX, ,trad. Pr. T. Bodogae, în P.S.B. 30, I.B.M., București 1998, p. 58
- [24]. Sfântul Maxim Mărturisitorul, P.G. 90, 412-413, apud D. Stniloae, *Ascetica și mistica*, ed.cit., p. 87